

Het bangste volkje van Europa

Moslimextremisme geldt sinds enkele jaren als een van de grootste bedreigingen voor Europa. Deze bedreiging is de laatste tijd vooral zichtbaar in de vorm van het uit de hand gelopen *cartoon*-conflict. Beelden van woedende moslims in de Gazastrook, Syrië, Iran, Pakistan en Indonesië geven velen het gevoel dat Huntingtons *clash of civilizations*, een toekomstschets die ooit als theoretisch verzinsel werd aangeduid, tegenwoordig allesbehalve theorie is. De georkestreerde bijeenkomsten voeden de angst dat het verbranden van Deense en andere Westerse vlaggen zal uitmonden in meer dan alleen het in vlammen opgaan van een stuk stof. Het zou moslims in Europa kunnen aanzetten tot gewelddadige actie of buitenlandse islamistische terroristen aantrekken. In het bijzonder in Denemarken zelf is de angst voor terrorisme groter dan ooit. Er is echter één plek in Europa waar men de afgelopen maanden nóg banger was voor terrorisme: ons eigen land. Uit de meest recente *Eurobarometer* (nr. 64, januari 2006) blijkt dat maar liefst 40 procent van de Nederlanders terrorisme ziet als een van de belangrijkste problemen waarmee ons land geconfronteerd wordt. Daarmee zijn we meer met terrorisme bezig dan de Britten, de Spanjaarden en de Denen, waarvan ongeveer een derde vindt dat terrorisme een *top issue* is. In vergelijking met onze buurlanden Duitsland en België zijn we gewoon een stelletje bangeriken. Slechts één op de twintig Belgen en Duitsers is bijzonder bezorgd over terrorisme. Wanneer we de Nederlandse angst naast de cijfers over terroristische incidenten leggen, ontstaat een enigszins beschamend beeld. Anders dan bijvoorbeeld de Britten en Spanjaarden mogen Nederlanders zich immers gelukkig prijzen in een land te wonen waar terrorisme een bijzonder zeldzaam verschijnsel is. Sinds 1990 was hier sprake van een zeer beperkt aantal incidenten, waarbij 'slechts' twee doden vielen: Pim Fortuyn en Theo van Gogh. Bij Fortuyn kan men er zelfs aan twijfelen of het echt om een terroristische aanslag ging.

Waarom zijn die Nederlanders zo bang? Zijn ze niets gewend en sidderen ze al bij de gedachte dat er ook in hun land een aanslag kan plaatsvinden? Dit speelt ongetwijfeld een rol. Na de aanslagen van Palestijnen en Molukkers in de jaren zeventig werd

de rust aan het terroristische front slechts sporadisch verstoord door organisaties als de ETA en de IRA. Gaat het dan zo goed met ons land, dat we ons nergens anders zorgen over kunnen maken dan over terrorisme? Diverse sociaal-economische indicatoren lijken hier helaas niet op te wijzen. Ook criminaliteit en het immigratievraagstuk houden velen bezig.

En hebben we misschien meer dan in andere Europese landen te maken met een gebrek aan leiderschap, waardoor een Mohammed B. of een Samir A. met het grootste gemak dit land op z'n kop kunnen zetten? De slechte ervaringen met het beperken van de commotie rond terroristische incidenten, zoals de moord op Van Gogh, de arrestaties in het Haagse Laakkwartier en de zoveelste aanhouding van Samir A., geven aanleiding te veronderstellen dat een *gebrek aan leiderschap* inderdaad een relevante factor is. In al deze gevallen bleef het in eerste instantie opvallend stil, terwijl Nederland zich afvroeg wat het allemaal nog meer verwachten kon. En daar waar het van de kant van het kabinet niet stil was, werd gesuggereerd dat het land in oorlog was of werd de dreiging in zekere zin bevestigd in de vorm van vérgaande wetsvoorstellen waarvan het maar de vraag is of ze een positieve bijdrage leveren aan de strijd tegen terrorisme.

Een andere verklaring voor de extreme Nederlandse angst voor terrorisme is mogelijk dat men naast internationaal terrorisme ook geconfronteerd wordt met *home grown*-terrorismen en met allerlei verhalen over jonge Nederlandse *jihadisten* in of op weg naar Irak of Tsjetsjenië. Mogelijk is het additionele 'Nederlandse' karakter van de dreiging een van de voornaamste verklaringen voor de extreem hoge score op de *Eurobarometer*. Velen zullen het gevoel hebben dat het gevaar plotseling van wel heel dichtbij komt. Het gevaar zou bovendien produkt van eigen bodem zijn en gevoed worden door allerlei problemen rond integratie, discriminatie en acceptatie van migranten; zaken die men allesbehalve onder controle heeft. Ook zou het gevoed worden door als zodanig gevoelde beledigingen aan het adres van moslims door publicisten en politici als Theo van Gogh, Paul Cliteur, Rob Oudkerk, Ayaan Hirsi Ali en Geert Wilders.

Overigens is het de vraag of Mohammed B., Samir A. en de Hofstadgroep inderdaad vooral als een Nederlands produkt gezien moeten worden. Deze jongens lijken immers eerst en vooral begaan met het lot van moslims in het buitenland.

Mogelijk zijn Nederlanders banger dan andere Europeanen, omdat ze beseffen dat wat elders gebeurt ook van invloed kan zijn op de kans op een aanslag in eigen land en dat het Nederlands buitenlands beleid in de moslimwereld soms bepaalde risico's meebrengt. Vergeleken met de meeste andere EU-lidstaten doet Nederland immers bijzonder actief mee aan de door de Verenigde Staten geleide *Global War on Terror*.

Maar misschien zijn we vooral zo bang voor terrorisme omdat Nederlandse politici, al dan niet bewust, de angst onder de burgers aanwakkeren. Veel Kamerleden lijken elkaar te willen overtreffen in het wijzen op het terroristische gevaar. Ook ministers schieten af en toe door; denk aan vice-premier Zalm, die na de moord op Van Gogh stelde dat het nu oorlog was. Gelukkig zijn er ook ministers die de afgelopen maanden hun zorgen hebben geuit over de angst voor terrorisme. Zo stelde begin februari minister Van Ardenne (Ontwikkelingssamenwerking) dat de politiek de burgers bang heeft gemaakt en dat de samenleving op scherp staat. Minister Pechtold (Bestuurlijke vernieuwing en Koninkrijkszaken) gaf al eerder herhaalde malen aan dat Nederland zich bij de keel laat pakken door de angst voor terrorisme. Hij stelde het eens te zijn met Geert Mak, die in zijn pamflet *Gedoemd tot kwetsbaarheid* schrijft: '[a]ngst voorkomt niet de situatie waarvoor men bang is, maar scheidt die juist.' Het is niet zeker of Mak daarmee gelijk heeft. Wat wel zeker is, is dat Mohammed B., Samir A. en anderen succes kunnen claimen. Een moord, enkele bedreigingen aan het adres van politici en een aantal onuitgevoerde of verijdelde aanslagen bleken helaas voldoende om Nederland in de ban van het terrorisme te brengen. Dit lijkt toch iets te veel eer voor een moordenaar en een groepje *wannabe terrorists*.

Het is juist dit enorme 'succes van de angst' dat grote zorgen zou moeten baren. Het legt namelijk een buitensporige druk op politici en beleidsmakers om overal op te reageren, 'iets' te doen en het liefst 'hard' op te treden. Met dit af en toe wilde en niet altijd effectieve optreden wordt de angst echter in stand gehouden of zelfs versterkt en dreigen we in een vicieuze cirkel terecht te komen. Misschien is

Nederland daarmee vooral door eigen toedoen op drift geraakt en zo binnen Europa het land geworden waar de zorg om het terrorisme het grootst is. Gezien het tot nu toe beperkt aantal terroristische incidenten in eigen land, is dit overdreven te noemen.

De Britten en Spanjaarden hebben, gelet op de recente aanslagen en de aanhoudende bedreigingen, veel meer reden bang te zijn. De Denen doen er na alle dreigementen in binnen- en buitenland zelfs verstandig aan de terreurdreiging bijzonder serieus te nemen. Daarentegen zouden de Nederlanders zichzelf een dienst bewijzen door iets minder met terrorisme bezig te zijn. Hier ligt uiteraard een belangrijke taak voor politici en beleidsmakers. Dezen zouden terughoudender moeten zijn in hun reactie op terroristische incidenten of zaken als de *cartoon*-kwestie. Kamerleden die dergelijke gebeurtenissen gebruiken om zichzelf te profileren, zouden zich eens de vraag moeten stellen of zij met hun uitspraken of met het op internet plaatsen van de gewraakte spotprenten niet juist loopjongens van terrorisme en extremisme zijn.

Maar misschien is een dergelijke kritische houding voor sommigen wat te veel gevraagd. In het algemeen is het in Nederland nog steeds slecht gesteld met het besef dat juist de angst voor terreur een van de doelstellingen van terroristen is. Die angst zal, mede met het oog op het besluit om troepen naar de Afghaanse provincie Uruzgan te sturen, waarschijnlijk niet snel weggebben. Wel lijkt het vrijwel zeker dat de volgende *Eurobarometer* (juli 2006) zal aangeven dat de Nederlanders niet meer het bangste volkje van Europa zijn. Die titel zal tegen die tijd ongetwijfeld zijn overgenomen door de Denen.

Dr E. Bakker is verbonden aan het *Clingendael Security and Conflict Programme* (CSCP).